

Усе це і створює індивідуальний стиль спілкування. Отже, справжній професіонал – це завжди комунікативний лідер, який здатний прикувати увагу монологом, організувати діалог і вести його відповідно до норм мовного етикету.

Список використаних джерел

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія : підручник. Київ: Либідь, 1998. 560с.
2. Батюта Т. І. Прагматичний аспект перекладу. Матеріали конференції. 2015.
3. Бех І. Д. Психологічна суть гуманізму у вихованні особистості. *Вісник АПН України*. 1994. № 3.
4. Болюбаш Я. Я. Організація навчального процесу у вищих закладах освіти. Київ : Наукова думка, 1997. С. 62.
5. Косенко Ю. В. Основи теорії мовної комунікації : навч. посібн. Суми : Сумський держ. ун-т, 2011. – 187 с.
6. Комиссаров В. Н. Теория перевода (лингвистические аспекты) / В.Н. Комиссаров. Москва : Высш. шк., 1990. 253 с.
7. Сагач Г. Ділова риторика : мистецтво риторичної комунікації / Г. Сагач. – Київ, 2003.
8. Словник-довідник з української лінгводидактики : навч. посібник / [кол. авторів за ред. М. І. Пентилюк]. Київ : Ленвіт, 2003.

Красницька Анжела Віталіївна,

доцент кафедри юридичного документознавства навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент;

Ознамець Галина Олександрівна,

старший викладач кафедри юридичного документознавства навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ

ЛАТИНІЗМИ І ГРЕЦИЗМИ У СФЕРІ ПРАВА ТА ПСИХОЛОГІЇ

Запозичення іншомовних слів є закономірним процесом розвитку мови кожного народу, адже мовна система будь-якої мови постійно вдосконалює та поповнює свій словниковий склад новими одиницями. У цьому відношенні українська мова не є винятком. Запозичення з інших мов завжди проникали до національної мовної системи.

Проблема запозичень завжди привертає увагу широкого кола науковців. Із робіт, присвячених історичним джерелам запозичень, можна відзначити дослідження Д. І. Шелудька, І. І. Виготського, Т. К. Черторизької. Іншомовну лексику у різних терміносистемах досліджували М. В. Васильєва, Я. А. Голдованський, Л. В. Малевич; правову термінологію – Н. В. Артикуца, В. М. Дейнека, Л. І. Коломієць, А. В. Красницька, В. І. Круковський, Д. С. Лотте, О. М. Мацько, Г. С. Онуфрієнко, Т. І. Панько, Ф. Є. Ткач, М. Л. Худаш, О. А. Сербенська, Б. Р. Стецюк; психологічну термінологію – Л. М. Веклинець; латинізмами і грецизмами – С. П. Гриценко, Т. С. Гужанова, М. С. Лапіна, О. Д. Пономарів, В. П. Сімонок та інші.

За характером запозиченого матеріалу виділяють наступні види запозичень:

а) безпосереднє (пряме) запозичення – При безпосередньому запозиченні слова прямо переходять з однієї мови в іншу в тій самій звуковій або графічній формі і в тому значенні, в якій вони існують на момент запозичення в іншій мові, наприклад, з грецької *protokollon* – протокол, *abulia* – абулія, *hypnos* – гіпноз, *phlegmatikos* – флегматик, *polygraphia* – поліграф, з латинської *de facto* – дефакто, *duplicatio* – дублікат, *excessus* – ексцес, *praeventio* – превенція, *auctoritas* – авторитет, *abstinentia* – абстиненція, *depressio* – депресія, *infantilis* – інфантилізм, *simulatio* – симуляція;

б) опосередковане запозичення – При опосередкованому запозиченні слова з'являються в іншій мові внаслідок посередництва третьої мови, наприклад, з грецької мови через англійську надійшло слово *ксерокс*, з латинської через французьку – *версія*, *раціоналізація*, *резерв*, *реформа*, *рецидив*, з латинської через німецьку – *референція*, з польської мови через французьку запозичено латинський термін *регламент*.

У процесі розвитку українську юридичну та психологічну термінологію поповнювали запозичення з різних мов і різні історичні періоди та різними шляхами. Запозичення з інших мов увійшли в українську мову ще в дописемний період. На думку В. М. Комової, важливим шляхом проникнення запозичень були численні переклади, вживання чужомовних слів у богословській, культурній, суспільно-політичній сферах [1, с. 180].

Слова переходять в іншу мову як усним, так і писемним шляхом. Звичайно, слово запозичується разом зі значенням предмета чи поняття, яке воно визначає, наприклад, *alibi* – лат. *alibi*, *версія* – лат. *verso*, *кодекс* – лат. *codex*, *процес* – лат. *processus* [2, с. 188]. В. П. Сімонок вказує на те, що найдавніші

запозичення потрапили в українську мову усним шляхом від готів, скіфів, половців, греків, тюркомовних народів. Безпосередні мовні контакти на українському мовному ґрунті відбуваються не тільки при взаємодії цілих етносів, а й при наявності компактної групи іномовного населення на території України [3].

Запозичення з грецької та латинської мов відіграли велике значення у розвитку юридичної та психологічної термінології.

Наявність латинізмів є однією з основних властивостей лексики законодавчих текстів. Певні ідеї, поняття неможливо виразити без використання латинських термінів: *нація, преса, реформа, утопія, цивілізація* тощо. Латинізми з давніх часів почали проникати в українську мову: у X–XV ст. – через грецьку мову, у XV–XVI – польську, а з XVII ст. – як через латинську, так і через західноєвропейські мови (німецьку, французьку) [мій, с. 186]. У середньовіччі латинська мова набула значення міжнародної юридичної мови; нею були написані правові акти раннього середньовіччя: Варварські правди, «Саксонське зеркало» тощо. Латинською мовою було викладене римське право. Багато юридичних понять, які вперше були розроблені в римському праві, пізніше перейшли в лексику законодавства інших держав. Наприклад, укладач «Руської правди» керувався візантійськими правовими поняттями, які прийшли з римського права. У середні віки на Русі латинська мова поступово почала впливати на вітчизняну. Протягом довгого часу вона була офіційною державною мовою. Пізніше вона втратила своє значення і в законодавстві, оскільки закони почали видавати національними мовами або перекладати з латинської мови на національну мову [2, с. 186]. Багато латинізмів – *атестація, апеляція, арешт, афект, адвокат, документ, конституція, кримінологія, міліція, нотаріус, юстиція* тощо – настільки міцно ввійшли до складу юридичної лексики сучасної української мови, що інколи навіть не замислюєшся над тим, що вони латинського походження [4, с. 251]. Зокрема, з латинської мови запозичені такі юридичні терміни: *алибі* (*alibi* – в іншому місці); *арешт* (*arrestum* – судова постанова); *афект* (*affectus* – пристрасть, душевне хвилювання); *адвокат* (*advocatus* – захисник); *віктимологія* (*victima* – жертва та грец. *logos* – вчення); *делікт* (*delictum* – провина, злочин); *експертиза* (*expertise*, від *expertus* – досвідчений), *кодекс* (*codex* – книга); *колізія* (*collisio* – зіткнення); *компетенція* (*competentio* від *competo* – приналежність за правом; відповідаю,

підходжу); *кримінологія* (*crimen, criminis* – злочин та грец. *Logos* – слово, вчення); *легітимність* (*legitimus* – законний, правомірний, згідний із законами); *легальність* (*legalis* – законний); *міліція* (*militia* – військова служба); *нотаріус* (*notarius* – писар); *преюдиціальність* (*praejudicio* – попереднє рішення суду); *прецедент* (*praecedens* – той, що йде попереду); *реторсія* (*retorsio* – зворотна дія); *рецидив* (*recidivus* – той, що повертається), *сертифікат* (*certificat* – свідоцтво) тощо [2, с. 166]. Латинське походження мають наступні психологічні терміни: *афект* (*affectus* – хвилювання, пристрасть) – сильний і відносно короткочасний емоційний стан, пов'язаний із різкою зміною важливих для суб'єкта життєвих обставин, *андрогінія* (*andros* – чоловічий і *gynes* – жіночий) – поняття для позначення людей, що успішно поєднують у собі як традиційно чоловічі, так і традиційно жіночі психологічні якості, *дебільність* (*debilis* – слабкий) – відносно легкий ступінь уродженого психічного недорозвинення – олігофренії, *дегенерат* (*degenerate* – вироджуюся) – людина з ознаками фізичного або психічного виродження (дегенерації), *делінквент* (*delinquens* – той, що здійснює вчинок) – суб'єкт, чия поведінка, що відхиляється, у крайніх проявах являє собою кримінально карні дії, *егоїзм* (від *ego* – я) – себелюбність, надання переваги своїм особистим інтересам перед інтересами суспільними та інтересами інших людей, *рефлекс* (*reflexus* – відображений) – відповідна реакція організму на ті чи інші впливи, яка здійснюється через нервову систему, *статус* (*status* – стан справ, положення) – у соціальній психології – положення суб'єкта в системі міжособистісних відносин, що визначає його права, обов'язки і привілеї, *фрустрація* (від лат. *frustratio* – обман, невдача) – психічний стан переживання невдачі, що виникає при наявності реальних або уявних нездоланих перешкод на шляху до якоїсь мети та багато інших.

Значне місце у словниковому складі української мови посідають запозичення з грецької мови. Так, з грецької мови запозичені такі юридичні терміни: *амністія* – прощення; *геноцид* – винищення окремих груп населення з расових, національних, релігійних мотивів; *дактилоскопія* (*daktylos* – палець та *skopeo* – дивлюся) – вивчення папілярних візерунків фаланг пальців рук з метою криміналістичної ідентифікації особи людини; *діаспора* (*diaspora* – розкидання, розсіяння); *зона* (*zown* – пояс); *клептоманія* (*klepto* – викрадаю та *mania* – пристрасть) – хворобливе прагнення здійснити крадіжку;

наркоманія (*narko* – заціпеніння та *mania* – пристрасть) – непереборний хворобливий потяг людини до вживання наркотиків; *порнографія* (*pornos* – розпусник та *grapho* – пишу) – непристойність у зображенні статевого життя в літературі, образотворчому мистецтві, кіно, фотографії [2, с. 166].

Українська терміносистема також запозичила значну кількість психологічних термінів з грецької мови: *мегаломанія* (*megas* – великий) – манія величності, *паніка* (*panikon* – від імені давньогрецького бога Пана) – страх, сум’яття, що раптово охоплює людину або масу людей; *психологія* (*psyche* – душа і *logos* – слово), *симптом* (*symptoma* – збіг, ознака) – характерні прояви, ознаки психічних або органічних порушень і захворювань, *фізіогноміка* (*physionomike*) – вчення про однозначність зв’язку зовнішнього вигляду людини з типом її особистості, завдяки чому за зовнішніми ознаками можна встановити, *флегма* (*phlegma* – слиз, мокрота) – незворушність, що межує з байдужістю, індиферентністю, холоднокрівністю, *циклофренія* (*kyklos* – коло і *phren* – серце, душа, розум, розсудок) – те ж, що маніакально-депресивний психоз, *шизофренія* (*schizo* – розколюю і *phren* – серце, душа, розум, розсудок) – психічне захворювання тощо.

Серед структурних моделей запозичених в українську мову юридичних та психологічних термінів можна виділити наступні типи: а) однослівні терміни: *abulia*, *affectus*, *broker*, *conflictus*, *individuum*, *legalis*, *legitimus*, *ostrakismos*, *stupor*, *sympatheia*, *temperamentum*, *victima*; б) двослівні терміни: *top manager*, *trade mark*.

Багато слів грецького та латинського походження стали інтернаціональними. Інтернаціоналізми в українській лексиці – запозичені слова з тим самим значенням з одного джерела в кілька мов, близьких за походженням або подібних за своїм культурним розвитком. Це такі слова, як *асоціація*, *бізнес*, *бюрократія*, *дедукція*, *декларація*, *демонстрація*, *ідеографія*, *індукція*, *еволюція*, *класифікація*, *конституція*, *концентрація*, *криптографія*, *мораль*, *облігація*, *оренда*, *персона*, *реакція*, *репродукція*, *сервітут*, *стенографія*, *суб’єкт*, *суборенда*, *субституція*, *трансація*, *фізіологія*, *фотографія*, *штаб* тощо.

На думку Л. Д. Малевич, запозичання іншомовних терміноодиниць, особливо інтернаціональних, виступає важливим засобом поповнення термінофонду, сприяє його міжнародній поняттєвій уніфікації й унормуванню [5, с. 60].

Таким чином, запозичення з латинської та грецької мов є цінним надбанням, адже вони викликані необхідністю номінацій нових реалій юридичної та психологічної галузей, поповнюють українську юридичну та психологічну термінологію.

Список використаних джерел

1. Комова М. В. Українська документознавча термінологія : шляхи творення та функційні особливості / М. Комова. Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2011. 316 с.

2. Красницька А. В. Юридичні документи: техніка складання, оформлення та редагування : посібник. Вид. 2-ге, допов. і переробл. Київ : Парламентське вид-во, 2006. 528 с.

3. Сімонок В. П. Лексико-семантична рецепція іншомовної лексики в українській мовній картині світу : дисертація на здобуття наукового ступеня докт. філол. наук. Харків, 2001. URL: <https://mydisser.com/en/catalog/view/312/862/21328.html> (дата звернення: 10.11.2019).

4. Красницька А. В. Використання запозиченої лексики в юридичних текстах. *Науковий вісник НАВС*, 1999. № 1. С. 250–255.

5. Малевич Л. Термінологічне запозичання: причини, джерела, функції. *Українська термінологія і сучасність*: Зб. наук. праць. Вип. VI. Київ, КНЕУ, 2005. С. 56–61.

Кудінов Вадим Анатолійович,

професор кафедри інформаційних технологій та кібербезпеки Національної академії внутрішніх справ, кандидат фізико-математичних наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ РІЗНИХ ФОРМАТІВ ДАТИ В СЛУЖБОВИХ ДОКУМЕНТАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Підготовка службових документів в органах та підрозділах Національної поліції України потребує внесення до них такого обов'язкового реквізиту, як дати. Крім того, вона може бути складовою багатьох інших реквізитів службового документу. Вважається, на перший погляд, що в оформленні дати немає нічого складного. Але все ж таки є певні особливості в оформленні дати, які повинні знати та вміло використовувати працівники поліції під час укладання службових документів. Тому це питання є завжди актуальним.